

דגם תשובות – תלמוד, קטע שלא נלמד, מס' 6571, קיץ תשפ"ו, 2026

הערה למעריכים: דברים הכתובים בסוגריים אינם מחייבים את הנבחנים.

1. א. התובע טוען שהנתבע חייב לו מנה [שנמצא אצלו בפיקדון או בהלוואה], והנתבע מכחיש את הטענה של התובע וטוען שאינו חייב כלום. הנתבע נשבע על טענתו שהוא איננו חייב ונפטר מלשלם. לאחר שהוא נשבע באו עדים והעידו שהנתבע כן חייב מנה לתובע. הדין הוא שהנתבע פטור מלשלם את המנה לתובע.
ב. (1) לאחר שהתובע קיבל שבועה מן הנתבע – הנתבע פטור מתשלום אף אם יבואו עדים ויכחישוהו. אָן: בכוחה של השבועה שנשבע הנתבע לפטור אותו מתשלום [לקבל כל תשובה בכיוון הזה].
(2) "ולקח בעליו ולא ישלם" – הבעלים, דהיינו התובע, לקח את השבועה, דהיינו אם הנתבע נשבע על טענתו – הנתבע פטור מלשלם.
2. א. בפסוק כתוב "ולקח בעליו ולא ישלם", דהיינו שהנתבע פטור מתשלום. החזרת הלוואה נחשבת תשלום כי הכסף שניתן ללווה ניתן לו כדי שישתמש בו ומוטל עליו לשלם משלו, אבל החזרת פיקדון אינה נחשבת תשלום אלא החזרת החפץ לבעליו כי החפץ הוא ברשות בעליו בכל מקום שהוא נמצא.
ב. על פי החזון איש, בהלוואה החיוב הוא על האדם, וכיוון שהוא נשבע נפסק הדין שהוא פטור ופקע ממנו חיוב הממון; ואף שהתברר אחר כך באמצעות עדים שהשבועה הייתה שבועת שקר הדין לא ישתנה. אבל בפיקדון, שבכל מקום שהוא נמצא הוא שייך לבעליו, לא מסתבר שתעבור הבעלות מן התובע לנתבע על ידי שבועה שלאחר מכן התברר באמצעות עדים שהיא שבועת שקר.
3. א. הפסוק "ולקח בעליו ולא ישלם" שממנו נלמד הדין של רב כתוב בפרשת שומר שכר העוסקת בפיקדון.
ב. על פי החזון איש, רב סובר שגם בפיקדון לא ישתנה פסק בית הדין שהנשבע פטור, כי בזמן השבועה בית הדין החזיקו שאין בידו משל חברו כלום.
4. א. (1) מקרה ראשון ודינו: המפקיד תובע מן השומר את הפיקדון והשומר טוען שהפיקדון אבד ונשבע על כך ונפטר מתשלום. לאחר מכן באו עדים והעידו שהשומר שיקר ולמעשה הוא אכל את הפיקדון – השומר חייב לשלם את שווי הפיקדון.
מקרה שני ודינו: המפקיד תובע מן השומר את הפיקדון והשומר טוען שהפיקדון אבד ונשבע על כך ונפטר מתשלום. לאחר מכן השומר הודה מעצמו שהוא אכל את הפיקדון – השומר חייב לשלם קרן וחומש ולהביא קורבן אשם.
(2) על פי רב הונא בשם רב, לאחר שהנתבע נשבע, אין מחזירים את הדין אף אם באו עדים והכחישוהו. לעומת זאת במקרה הראשון במשנה, כאשר באו עדים לאחר שהנתבע נשבע ונפטר מתשלום והעידו שנשבע לשקר – מחזירים את הדין ומחייבים את הנתבע.
ב. המקרה השני במשנה עוסק במקרה שהנתבע נשבע והודה מעצמו, ורב בוודאי לא אמר את דבריו בנוגע למקרה זה כי במקרה זה כתוב בתורה במפורש שחייב לשלם ["והשיב את הגזלה אשר גזל"].
5. א. המקרה: השבועה של הנתבע הייתה מחוץ לבית הדין.
החיסרון: שבועה מחוץ לבית דין אינה חזקה דיה להפקיע ממון.
ב. לשבועה יש ערך רק כאשר היא נעשית בבית דין על פי הכללים שבית דין קובעים [לקבל כל תשובה בכיוון הזה].

6. א. (1) המקרה: המפקיד תובע מן השומר את הפיקדון והשומר טוען שהפיקדון נגנב ונשבע על כך ונפטר מתשלום. לאחר מכן באו עדים והעידו שהשומר שיקר ולמעשה הוא עצמו גנב את הפיקדון. הדין: השומר משלם תשלומי כפל.
- (2) הקושיה: רב נחמן העמיד משנה זו בשבועה מחוץ לבית דין. ואם כן, מדוע השומר שטוען טענת גנב משלם תשלומי כפל? הרי טוען טענת גנב מתחייב בכפל רק כאשר שבועתו הייתה בבית הדין.
- ב. בתורה כתוב בנוגע לשבועת השומרים "ונקרב בעל הבית אל האלהים" – האלהים הם הדיינים, והקריבה היא השבועה. ממילא כל הדין של "ולקח בעליו ולא ישלם" נאמר על שבועה כזאת שנעשית בפני בית דין ולא על שבועה מחוץ לבית דין.
7. א. 1. במקרה שבנוגע אליו נפסק הדין של רב הונא בשם רב מדובר בשבועה בבית הדין לאחר שחייבוהו בית הדין שבועה. 2. במקרה המתואר ברישא של המשנה מדובר בשבועה בבית הדין, אולם התובע קפץ והשביע את השומר לפני שחייבוהו בית הדין שבועה. 3. במקרה המתואר בסיפא של המשנה מדובר בשבועה בבית הדין לאחר שחייבוהו בית הדין שבועה.
- ב. על פי תירוץ של רב נחמן, ההבדל בין הרישא של המשנה לסיפא של המשנה הוא שהן עוסקות "בתרי גוונים", בשני אופנים, כלומר שהרישא עוסקת בקפץ התובע והשביע את השומר, ואילו הסיפא עוסקת בהשביעוהו הדיינים, אבל הן הרישא הן הסיפא עוסקות בשבועה של השומר בתוך בית הדין. רב נחמן העדיף תירוץ זה על תירוץ שהרישא והסיפא עוסקות "בשני מקומות", כלומר שהרישא עוסקת באופן שהשומר נשבע מחוץ לבית הדין, ואילו הסיפא עוסקת באופן שהשומר נשבע בבית הדין.
8. רב נחמן למד מן הפסוק שבכל מקום שחייבה התורה שבועה בין תובע ונתבע, הנתבע נשבע ונפטר מתשלום ואין התובע נשבע ונוטל. "וְלָקַח בְּעַלְיוֹ וְלֹא יִשְׁלַם" – התובע לוקח את השבועה, והנתבע שהיה צריך לשלם נשבע ואינו משלם.
9. א. תובע שתבע את השומר להחזיר את הפיקדון והשומר כפר נשבע ונפטר מתשלום, והתובע חזר ותבע והשומר נשבע, וכך חזר הדבר חמש פעמים, בין שהשבועות היו בפני בית דין ובין שלא בפני בית דין, ואחר כך הודה השומר שנשבע לשקר – השומר חייב חומש ואשם על כל שבועה.
- טעם הדין על פי דברי רבי שמעון: מכיוון שהשומר יכול היה לחזור ולהודות אחרי כל שבועה ובכך היה חייב בממון, הרי שבאמת יש עליו עדיין חיוב ממון, וכל שבועה שהוא נשבע היא שבועת כפירת ממון ולכן חייב חומש ואשם על כל אחת מהן.
- ב. הקושיה של רב המנונא: מן המשנה במסכת שבועות יוצא שגם לאחר שנשבע הנתבע אפשר שיחזור ויתחייב בתשלום. וזה בניגוד לדברי רב הונא בשם רב שסובר שלאחר שנשבע הנתבע הוא פטור מתשלום ולא יתחייב עוד בתשלום.
- ג. 1. אפשר היה לתרץ שבמשנה בשבועות מדובר בקפץ התובע והשביע את הנתבע, ולכן גם לאחר שנשבע הנתבע אפשר שיחזור ויחייבוהו בתשלום [כמו ברישא של המשנה "היכן פקדוני"].
- הגמרא שללה תירוץ זה מכיוון שכתוב במשנה "השביע עליו" ולא כתוב "השביעו". מן הלשון "השביע עליו" משמע שהטלת השבועה הייתה על ידי דיינים.
2. אפשר היה לתרץ שמדובר בשבועה מחוץ לבית דין, ולכן גם לאחר שנשבע הנתבע אפשר שיחזור ויחייבוהו בתשלום.
- הגמרא שללה תירוץ זה מכיוון שכתוב במשנה במפורש שמדובר גם בשבועה בתוך בית הדין.
10. השבועה הייתה "שלא בפני בית דין" במצב שהדיינים חייבוהו שבועה אבל בפועל הוא נשבע מחוץ לבית הדין. השבועה הייתה "בפני בית דין" במצב שהתובע והנתבע היו בבית הדין והתובע קפץ והשביע את הנתבע בלי שחייבוהו הדיינים בשבועה.